

A birtokpolitika és birtokrendezés időszerű kérdéseiről

(Benedek Fülöp szakállamtitkár előadásának felhasználásával)
Dr. Joó István, NYME Geoinformatikai Kar

2006. november 9–10. között Agárdon (Viking Hotel) a NYME Geoinformatikai Kar szervezésében sikeres országos konferenciára került sor. A konferencia témaköre: településrendezés és birtokrendezés.

A kétnapos tanácskozás elején *Prof. Dr. Márkus Béla*, a Geoinformatikai Kar dékánja, őt követően pedig *Prof. Dr. Mészáros Károly* rektor-helyettes köszöntötte a résztvevőket.

A plenáris ülés keretében számos értékes előadás hangzott el. Ezek közül is kiemelkedett *Benedek Fülöp* szakállamtitkár (FVM) és *Haraszty László* szakállamtitkár (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium) előadása. Utóbbi előadótól ígéretet kaptunk arra, hogy az előadást írásban is eljuttatja a GK szerkesztőségéhez.

Benedek Fülöp szakállamtitkár „Az agrár-szakigazgatás reformja és a kormányzat birtokpolitikai, birtokrendezési elképzelései” című előadásának bemutatására – figyelemmel a téma aktualitására – annak kisebb mértékű tömörítése mellett mi magunk vállalkozunk.

Benedek szakállamtitkár úr – a résztvevők üdvözlése után – már első mondatában felhívta a figyelmet arra, hogy az agrár-közigazgatás most egy jelentős „operáció előtti állapotban” van! Utalt arra, hogy ő maga is most ezt tartja a legfontosabb problémakörnek; ezért a birtokpolitikára és birtokrendezésre csak ezt követően fog kitérni. Ugyanakkor már itt is utalt az EU-csatlakozásból fakadó jelentős kihívásokra; különös tekintettel az agrárágazatra és a versenyképes földbirtok-szerkezetre és a földügyi szakigazgatás jövőjére.

Az agrár-szakigazgatás átalakításával kapcsolatos legfontosabb szempontok a következők.

- Takarékos, hatékony és ügyfélbarát szakigazgatási rendszer kialakítása.
- Az új szerkezet legyen összhangban az uniós szabályokkal; legyen továbbá ügyfél-közeli és ellenőrizhető (átvilágítható).
- Az átalakítás során mintegy 40–50 törvényt kell módosítani. (Ezt a november eleji kormányülés már tárgyalta és a parlament elé ter-

jesztette abból a célból, hogy megteremtjük az új szerkezet jogszabályi háttérét).

- A minisztériumok és országos hatáskörű szervezetek törvényi teendői alapvetően nem változnak, de biztosítani kell, hogy a kormánynak módja nyíljon a tárcák közötti gyorsabb feladat-átcsoportosításra.
- A minisztériumnak elsősorban a jogalkotással, a nemzetközi kapcsolatokkal, a költségvetéssel és a kormányzati munkához kapcsolódó teendőkkel kell foglalkoznia és leválik erről a hatósági munka. Az „első fok” a területi szintnek fog megfelelni, a „másodfok”-on pedig a központi szerv jár el. „Harmadfok” (vagy külön-eljárás) nem lesz. Ezeket az ügyeket (az EU-gyakorlatnak megfelelően) a bíróság fogja kezelni.
- Az új agrárigazgatás szerkezetének modellje már elkészült. [Időközben a Magyar Közlöny 2006. évi 161. szám 1. kötetében megjelent a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal létrehozásáról és működéséről szóló 274/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet, amely 2007. január 1-én hatályba lépett! – a Szerkesztő]
- Az összevont szakigazgatási hivatalban együtt lesz jelen: növény- és állategészségügyi-, erdészeti-, borászati-, növénytermesztési hatóság stb. A feladatokat a központi hivatal és a megyei területi szervek látják el.
- A szervezet létrehozása, kialakítása hosszabb időt igényel (pl. elhelyezés). Az egyes „összevont hivatalok” profilja különböző lehet (az adott megye termelői tevékenységének megfelelően).
- 2007 elejétől ennek a szervezetnek működnie kell. Várható, hogy a jogszabályok december közepére megszületnek. A törvényi szabályozás mellett kormányrendelet-tervezet készült. A gazdálkodókat különösen érdeklő kérdéseket összefüggésben a következők hangzottak el. Jelenleg mintegy 650 falugazdász látja el a szaktanácsadást (regisztráció, nyomtatványok összeállítása, ellenőrző tevékenység; lásd EU-kifizetéseket). Ez a hálózat is megérett a korszerű-

sítésre. 2007. július 1-ig még a jelenlegi falugazdász létszámmal számolnak. De 2007 közepétől megkezdik az Európai Unió igényeknek megfelelő szakértői gárda kiképzését, akik profi szolgáltatást tudnak majd nyújtani. Ehhez a jelenlegi falugazdász-létszámból mintegy 250–300 főt kívánnak átcsoportosítani. (Forrás: részben az EU-ból, részben pedig a gazdálkodóktól biztosítható.)

Minden falugazdász körzetben meghagyják a hatósági munkát ellátó falugazdászokat azzal a céllal, hogy a későbbiek során is segítsék a munkát.

A földhivatalokról a következők hangzottak el.

A földhivatalok változatlan rendszerben működnek, körzeti és megyei földhivatalokként végzik feladataikat. Azzal azonban számolni lehet, hogy a kisebb ügyfélforgalommal rendelkező körzeti földhivatalok közül kb. 2–3 bezárásra kerül. Látható, hogy ezt a szervezetet nem érinti olyan mélyen az átalakítás, mint az agrárium egyéb hivatalait, intézményeit. Ugyanakkor 10%-os létszámcsökkentést itt is végre kell hajtani.

Felvetődik a kérdés, hogy mi lesz a kutató intézetekkel és a középfokú szakoktatási intézményekkel, amelyek pillanatnyilag az FVM finanszírozásában végzik feladataikat. Ismeretes, hogy a kormányhatározat szerint három csoportba lehet sorolni a kutató intézményeinket. Van egy olyan (8–12 intézményből álló) kör, amely nemzeti kutató intézményként működik a későbbiek során is. Itt két vagy három területen van még vita. A rendelet által érintett szőlészeti és borászati kutatóintézetek közül át kell alakítani a következők: Eger, Kecskemét, Pécs és Badacsonytomaj. Ezek „gazdasági társaságokként” működhetnek, vagy privatizálni kell őket. Esetleg csatolni lehet őket valamelyik felsőfokú oktatási intézményhez.

A tarcali intézetet az FVM „nemzeti értéket hordozó kutatóintézetnek” tekinti, így tartósan nemzeti tulajdonban marad.

Az MTA tagjai közül öten fordultak a miniszterelnökhöz, hogy a klasszikus regionális tudásközpontok elve szerint ezek az intézetek úgy kerüljenek az egyetemekhez, mint a *Dimény Imre* vezette csoport került 2002-ben, de a kialakított tudásközponti elveknek megfelelően

Benedek Fülöp szakállamtitkár

továbbra is lássák el eredeti funkciójukat, azt az állami tevékenységgel összehangoltan végezzék és részben szolgáltatás keretében. De az is lehetséges, hogy csatlakoztassuk őket a hét regionális tudásközpont-hoz. A minisztérium vezetése nem zárkózott el a javaslatok elől. Döntés azonban még nem született.

A gyümölcsstermesztési és a húsipari kutatóintézeteket 2007. december 31-ig privatizálni kell. Ezekre az intézetekre is vonatkozik, hogy szerencsésebb lenne a regionális tudásközpontok melletti működésük.

A harmadik csoportba 19 szakiskola és egyéb intézet tartozik. Ismeretes, hogy ezek közül már néhányat (6) nevesítettek, amelyeket be kell zárni.

A többi iskolákra két kezelési mód lehetséges:

- kapcsolni őket a regionális tudásközpontokhoz, vagy pedig
- a megmaradó intézményekhez. A gond, hogy a tudásközpontok kérdésében még nincs politikai döntés. Amíg ez a döntés meg nem születik, addig az FTMK irányítása mellett működnének (mint eddig).

Az intézmény-rendszerünknek aztán van még egy további csoportja is, amelyek részben szolgáltató jelleggel működnek [Országos Borminősítő Intézet (OBI), Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (OMMI)], de mégis kutatóintézetek. Ezeket például lehetne a mezőgazdasági szakigazgatási hivatalhoz integrálni. Így jogutódként (de jogi akkreditációval) tovább végzhetik eddigi feladataikat.

A kikerülhetetlen átalakítás, számos gonddal és feszültséggel jár. Ezek egyik legkényesebbike maga az élő munkaerő.

Eddig 1234 embert küldtek el az agrárágazatból; ebből 229-et az FVM-ből. A következő évben további 1315 fővel kell csökkenteni a szakigazgatás intézmények, 137 fővel pedig az FVM létszámát.

A csökkentés mértékét jobban érezkelhetjük, ha figyelembe vesszük, hogy 2002-ben az FVM teljes létszáma 900 volt és ez 2007-re 320 főre apad. A másik jellemző, hogy az FVM háttér-intézményeinek létszáma 12000 főről már eddig 9200-ra csökkent.

Jelenleg (2006. december 12.) újratárgyalás alatt van a Vajdahunyad várban működő Mezőgazdasági Múzeum és Országos Szakkönyvtár sorsa. Ezek a program szerint az Oktatási Minisztérium felügyelete alá kerülnének. A témát az FVM vezetése újra a kormány elé vitte azzal, hogy ezek az intézmények maradjanak az FVM keretében és az FVM költségvetésében.

Az itt már bemutatott tájékoztatása után a szakállamtitkár áttért a birtokpolitika és birtokrendezés témakörre.

Az előadó konkrét számadatokkal illusztrálta a birtokviszonyok alakulását az elmúlt évtizedek alatt; beleértve a földtulajdonlás markáns megváltozását is. Ismertette az EU-csatlakozás földtulajdont érintő következményeit (a tőke szabad áramlása, a hét éves moratórium, amely esetleg három évvel még meghosszabbítható).

A továbbiakban, erős tömörítéssel az elhangzottak lényegét vázoljuk.

A birtokrendezés alapvető célja a természeti értékek megóvása mellett: a mezőgazdasági termelés segítése, hogy optimálisan lehessen kihasználni a talaj, a környezet és a klíma nyújtotta lehetőségeket, és mindezek mellett esélyt kell biztosítani arra, hogy a magyar agrártermelés a világpiacon maradjon. Ennek érdekében a táblák jó megközelíthetőségére és megfelelő méretekre van szükség, elhelyezkedésüknél pedig a természeti, domborzati viszonyokra kell figyelmet fordítani.

Az 1989. évi rendszerváltást követően a földtulajdon szerkezetének változását az *1. táblázat* jól szemlélteti.

Látható, hogy a legutóbbi 14 év alatt a magántulajdon javára a tulajdoni viszonyok határozottan megváltoztak. A magántulajdonosok száma 2,6 millió lett. Ehhez még vegyük hozzá a részarányföldkiadás révén kialakult 1,5 millió osztatlan földtulajdont, amely megnehezíti a célirányos gazdálkodást. (A gondot még tovább növeli az a tény, hogy a tulajdonosok földje több településhez is tartozhat.) Még sajátosabb képet mutat a *2. táblázat*, amely szerint a 215.050 egyéni gazdálkodó átlagosan 3,33 ha földterületet művel.

Újabb információkkal szolgálnak a következő adatok is, amelyek a használat szerinti képet mutatják. Ezek a következők:

- a termőföld 53%-át bérlik,
- a föld 55%-át egyéni gazdaságok, 37%-át társaságok, 8%-át pedig szövetkezetek használják,
- a gazdaságok 1,6%-a műveli a földterület 75%-át.

Mindez világosan mutatja a birtokrendezés fontosságát.

A magyarországi birtokrendezés jogszabályi háttere elég hiányos. Ezt a hátteret tovább bonyolította az EU-csatlakozás, ahol sikerült elérni a külföldi állampolgárok földvásárlására vonatkozó hét éves moratóriumot, hiszen a csatlakozáskor a hazai földárak 5–10-szer alacsonyabbak voltak az uniós országok árainál. Ez az arány mára a felére

1. táblázat

A földtulajdon %-os megoszlása

Év	Magántulajdon	Áll. gazd. tulajdon	Szövetkezetek	Gazd. társaságok
1989	14,2	14,9	70,9	–
1990	35,0	31,0	34,0	–
2003	83,0	3,0	10,0	4

2. táblázat

A földterület megoszlása a gazdálkodási formák szerint (2003. év)

A gazdaság jellege	A gazdálkodók száma	Átlagos terület nagyság (ha)	Az egy ha-nál nagyobb földet használók száma
Gazdasági szervezet	7 813	503,09	5 981
Egyéni gazdaság	765 608	3,33	215 050
Összesen (átlagosan)	773 421	8,15	221 031

mérséklődött. (Lehetséges, hogy 2011-re a föld hazai-, és eu-s árai kiegyenlítődnek.)

A felkészülés során fontos feladat a földhasználat helyzetének stabilitása. Ugyancsak fontos a családi gazdaságok erősítése: de nem szétszórt parcellákkal, hanem a versenyképes méretekig fejlesztve.

A birtokrendezés során gondoskodni kell arról, hogy a birtokrendszer legyen összhangban a vidékfejlesztés törekvéseivel is (további erdőtelepítések, a célirányos állattenyésztés segítése a szükséges takarmány-termelő területek biztosításával). Hasonlóan gondolni kell az oktatás, kutatás, a büntetés-végrehajtás stb. jövőbeli területi igényeinek biztosításáról is. Ezekre is tekintettel a korábban a családi gazdaságok számára megfogalmazott 300 hektáros méretet inkább 500 hektárban kellene megadni. Hasonlóképpen, a kisebb méretű birtokokra megadott 100 hektáros méret ma még valahogy elfogadható, de itt is inkább 150–200 hektárt kellene megcélózni.

A birtokrendezésekkel összefüggésben nem szabad elfelejteni annak önkéntes jellegét, de szükséges ösztönözni (biztosítani) a földbirtokok koncentrációját.

Egy dolog azonban bizonyos: versenyképes magyar mezőgazdaság kell és ehhez a rendezett birtokviszonyok elengedhetetlenek!

A hazai birtokrendezés pénzügyi forrásait illetően az előadó a következőkre hívta fel a figyelmet.

Az európai uniós mezőgazdasági alapból elsősorban a vidékfejlesztési célú pályázatok támogatására számíthatunk. Emellett elsősorban birtok-összevonási hitelre van lehetőség, és nemzeti forrásból a birtok-összevonási célú termőföldvásárláshoz adunk támogatást.

Megkezdődött az osztatlan közös tulajdonú földek kimérése. Ez segítheti, de nem helyettesítheti a birtokrendezést. A kimérések költség-vonzata mintegy hat milliárd forintot igényel. Figyelmet

érdemel az is, hogy az erdészeti fejlesztésekhez az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) szándékoznak forrást szerezni.

Elhangzott az is, hogy a hazai birtok-összevonási hitelre meghirdetett lehetőség a későbbiekben megmarad-e.

Az előadó önkritikusan megfogalmazta, hogy hatékonyabban és rendszeresebben kellett volna tájékoztatni a társadalmat a rendezett földbirtokviszonyok fontosságáról (birtokrendezés). Az előadó megemlítette a TAMA és a TALC projektet, továbbá azt, hogy a Nemzeti Birtokrendezési Stratégiát az Agrárgazdasági Kutatóintézet – külső szakértők bevonásával – 2004-ben elkészítette. (Ennek közreadása előkészítés alatt van.)

Befejezésül a most közölt összeállítás szerkesztője reméli, hogy az elhangzott – döntően szabad előadás – tartalmát sikerült úgy tömöríteni, hogy az előadó gondolatai (Benedek Fülöp szakállamtitkár) nem torzultak, a közölt adatok pedig megfelelnek a tanácskozáson bemutatottaknak.

On current questions of Hungary's land policy and reparcelling

Joó, I.

Summary

There has been organized a conference with the topic of Hungarian land policy and reparcelling (Agárd, Hungary, November 9–10, 2006).

The most important parts of presentation are as follows

- This year there will be made a hard concentration in the field of agricultural administration.
- The financial and political condition of concentration and of reparcelling are up to now only partly satisfied.

Till the end of this year the agricultural program do not concern to the land administration.